

บทที่ 5.

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลบางนางลี่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ได้ประมวลเอกสารหลายฉบับประกอบการวิจัยภาคสนาม สํารวจความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเหล่านี้ประกอบการวิเคราะห์ วิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งนำไปสู่การเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการกำหนดรูปแบบหรือวิธีการจัดการมูลฝอยของชุมชนที่น่าจะเหมาะสมสำหรับชุมชนและเพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนและพัฒนาชุมชนอื่นๆ

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ วิจัยกลุ่มเป้าหมายอย่างเจาะลึกเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ ที่อาศัยอยู่ในหมู่ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรในการทำวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประชากรในตำบลบางนางลี่ ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน มีดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านคลองโพธิ์ หมู่ที่ 2 บ้านคลองเป็ง หมู่ที่ 3, 4 บ้านบางแคและหมู่ที่ 5 บ้านคลองโพงพาง เป็นเพศชาย 1,810 คน และเพศหญิง 1,887 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 3,697 คนและ ใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 8 คน ได้แก่ ปลัด อบต.บางนางลี่ รองนายก อบต.บางนางลี่ ผู้นำและแกนนำชุมชน ผู้ปฏิบัติงานในการจัดการขยะมูลฝอยและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ในส่วนของการวิเคราะห์ผู้วิจัยใช้การแจกแจงความถี่ร้อยละและหาค่าความสัมพันธ์ของข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมูลฝอยในชุมชนร่วมกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างในชุมชนตำบลบางนางลี่ จำนวน 3,697 คนทำการสุ่มตัวอย่างมา 350 ชุด มีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงจะเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยภายในครัวเรือนมากกว่าเพศชาย โดยเป็นช่วงอายุระหว่าง 51 - 60 ปี ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุและมีระดับการศึกษาสูงสุดที่ระดับประถมศึกษาตอนต้น ระดับการศึกษาดังกล่าวทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพรับจ้างเพราะไม่ต้องอาศัยทักษะความรู้ ความชำนาญ

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการขยะ

ผลการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มี การคัดแยกประเภทมูลฝอยทำให้สามารถวางแผนในการกำจัดมูลฝอยครั้งสุดท้ายได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ คิดเป็นร้อยละ 94.60 รองลงมาคือใช้ถุงผ้าแทนการใช้ถุงพลาสติก การใช้ใบตองห่ออาหารหรือนำปิ่นโตไปใส่อาหารแทนการใส่ถุงหรือกล่องโฟม เป็นการลดมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด คิดเป็นร้อยละ 92.90 และสาเหตุของการเกิดมูลฝอยมาจากประชาชนขาดจิตสำนึก ความตระหนักและวินัยในการรักษาความสะอาดและรักษาสิ่งแวดล้อม กระดาษ เศษผ้า เศษไม้ แก้ว ยาง กระเบื้อง และเศษโลหะต่างๆ และส่วนใหญ่จะมีถังขยะหรือที่รองรับขยะ และเคยได้ยินเรื่องการคัดแยกขยะว่ามีประโยชน์ ทำให้เกิดรายได้จากการคัดแยกประเภทขยะทุกครั้ง และส่วนใหญ่จะนำขยะที่คัดแยกแล้วมาใส่ถุงพลาสติกแล้วนำขยะไปใส่ในถังรองรับ ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างจะทำการแยกประเภทขยะจากในครัวเรือนก่อน โดยแยกเป็น ขยะเปียก แห้ง ขยะที่สามารถนำไปขายได้มากที่สุดได้แก่ ขวดแก้ว กระป๋อง รองลงมา กระดาษหนังสือพิมพ์ จากการศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการขยะ ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าความรู้ ความเข้าใจของประชาชนในการคัดแยกขยะ มีส่วนในด้านการจัดการขยะของพื้นที่ตำบลบางนางลี่ ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. วิธีการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

วิธีการในการจัดการมูลฝอยของชุมชนตำบลบางนางลี่ มีการจัดการเศษพืชผัก ผลไม้ เศษอาหารและขวดบรรจุเครื่องดื่ม ขวดเครื่องปรุงอาหาร เช่น ขวดซอส ขวดน้ำปลา โดยชุมชนเป็นดำเนินการด้วยตนเองตั้งแต่การคัดแยก การจัดเก็บ การรวบรวม การจำหน่าย และ ลักษณะการเก็บรวบรวมมูลฝอยของประชาชนตำบลบางนางลี่ มีลักษณะแยกประเภทมูลฝอย (มูลฝอยเปียกและมูลฝอยแห้ง) ซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ส่วนของปัญหามูลฝอยเป็นปัญหาเล็กน้อยสามารถแก้ไขได้สำหรับชุมชนตำบลบางนางลี่

4. ความตระหนัก เพื่อศึกษาการรับรู้และความตื่นตัวของประชาชนต่อปัญหาขยะมูลฝอยและการจัดการขยะมูลฝอยรวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน

ความตระหนักในการจัดการมูลฝอยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน จะเห็นว่าประชาชนมีความตระหนักในระดับมากและประชาชนมีความตระหนัก เมื่อมีการตัดกิ่งไม้ ต้นไม้ ควรจัดเก็บโดยการนำไปกองไว้ข้างถนนเพื่อให้เกิดการย่อยสลายเองตามธรรมชาติและประชาชนมีการคัดแยกประเภทและชนิดของมูลฝอยจะต้องกระทำเป็นอันดับแรกก่อนที่จะทิ้งมูลฝอยลงถัง ซึ่งความตระหนักของชุมชนจะต้องเป็นความตระหนักที่ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการปกป้อง ดูแล แก้ไข ปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งความตระหนักจะเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของบุคคลที่แสดงถึงความรู้สึกหวงแหน เป็นเจ้าของและรับผิดชอบต่อส่วนร่วมและปัญหาของชุมชน

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการมีส่วนร่วม ในการค้นหาปัญหาในด้านต่างๆ

การมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลบางนางลี่ในการจัดการมูลฝอยของชุมชนจะเห็นได้ว่าการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องเพื่อทำให้เกิดการทำงานร่วมกันในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนมีการนำถุงผ้าหรือภาชนะอื่นไปตลาดเพื่อใส่ของแทนการใส่ถุงพลาสติก และการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา พิจารณาปัญหาและจัดความสำคัญของปัญหาตลอดจนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าชุมชนมีการจัดการบางอย่างมีความชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติร่วมกัน เช่น การนำมูลฝอยขายได้เก็บรวบรวมตามจุดกำหนดของชุมชน การคัดแยกมูลฝอยเปียก มูลฝอยแห้ง การกำจัดมูลฝอยโดยการนำมูลฝอยเปียกมาทำเป็นปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำและการฟื้นฟูประโยชน์จากมูลฝอยโดยนำมูลฝอยมาทำเป็นก๊าซชีวภาพที่มีต้นทุนต่ำแทนการใช้แก๊สหุงต้ม ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย เกิดความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ไขจากการปฏิบัติจริงจึงต่อเนื่องทำให้ชุมชนเห็นถึงวิธีการและประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการขยะ จากทัศนคติจากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

การจัดการมูลฝอยของชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูล กลุ่มตัวอย่างประธานชุมชนมองว่าขยะเป็นสิ่งสกปรกและทางเทศบาลควรจะมีการจัดเก็บขยะทุกวันเพื่อที่จะไม่ทำให้ขยะเกิดการหมักหมมส่งกลิ่นเหม็น ข่าวสารที่เกี่ยวกับการแยกขยะได้รับอาจจะไม่มีความชัดเจน และทำให้ไม่ทั่วถึงจึงเสนอแนะให้มีการอบรมเพื่อที่จะได้ มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อจะได้คิดว่าการคัดแยกขยะทำให้เสียเวลาบ้าง แต่ก็ทำให้ปริมาณขยะที่จะนำไปกำจัดมีปริมาณน้อยลง และได้รับประโยชน์จากการคัดแยกด้วย และคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลต่อการดำเนินงานเพราะถ้าทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะก่อนที่จะนำไปทิ้งจะทำให้ปริมาณขยะในชุมชนลดลง และถ้าหากทุกคนมีจิตสำนึกการรับผิดชอบต่อส่วนรวม ปัญหาที่เกิดจากขยะจะลดลงตามไปด้วยเจ้าหน้าที่เก็บขยะ

ว่าที่ ร.ต. ประสานต์ ถัดทะพงษ์ ปลัด อบต. ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของชุมชนตำบลบางนางลี่นั้นและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูล ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการมูลฝอยด้วยตนเอง โดยเริ่มจากภายในครัวเรือนให้สมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วม สาเหตุมาจากในตำบลบางนางลี่ไม่มีถังขยะให้กับชุมชนทุกฝ่ายต้องจัดหากันเองและครัวเรือนคัดแยกมูลฝอยมี 2 ประเภท คือ ขยะเปียก ขยะแห้ง ซึ่งแต่ละชุมชนจะดำเนินการคัดแยก การจัดเก็บ การรวบรวม การจำหน่ายมูลฝอยกันเองภายในชุมชน

การรวบรวม ขอความร่วมมือจากทุกครัวเรือนนำมูลฝอยแห้งเก็บรวบรวมใส่ถังรองรับ โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่ ซึ่งจะมีถังรองรับนี้จะวางไว้ ณ จุดร้านค้าหรือบริเวณใกล้เคียงเพื่อมิให้ประชาชนในชุมชนทิ้งมูลฝอยเรี่ยราดตามถนนหนทางในหมู่บ้านและป้องกันไม่ให้สุนัขมาคุ้ยเขี่ยกรกะจัดกระจาย

การคัดแยก ขอความร่วมมือคัดแยกประเภทมูลฝอยภายในบ้านแต่ละครัวเรือนจะทำการคัดแยกมูลฝอยเปียกและมูลฝอยแห้งภายในครัวเรือนของตนเอง เพราะเมื่อคัดแยกขยะที่ยังมีประโยชน์ออกไป เช่น ขวด แก้ว โลหะ พลาสติก เศษอาหาร ผัก ผลไม้ ที่จำเป็นจะต้องกำจัดหรือทำลายน้อยลง

การใช้ซ้ำ การนำสิ่งของที่ใช้แล้วมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าหรือนำมาหมุนเวียนตัดแปลงให้ใช้ได้
อีก เช่น ขวดแก้ว

นายอดิศักดิ์ ช่วงแย้ม รองนายก อบต. ประชาชนในชุมชนเกิดจากประสบการณ์และบทเรียน
ในการทำงานร่วมกันของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชนและอาสาสมัครชุมชน
ในพื้นที่เพื่อจะนำไปถ่ายทอดและขยายผลให้สอดคล้องกับชุมชนของตนและนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับการ
จัดการคัดแยกขยะให้ถูกต้องและเหมาะสมรวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแหล่งอื่นๆ ทั้งนี้ทาง
ชุมชนได้มีรูปแบบการจัดการมูลฝอยสด ซึ่งเป็นมูลฝอยจาก เศษพืช ผัก ผลไม้ เศษอาหาร ที่เกิดจากการ
ประกอบอาหารและการบริโภค โดยแต่ละครัวเรือนจะจัดทำถังสำหรับใส่มูลฝอยสดไว้และนำมูลฝอย
เหล่านั้นมาเทรวมกัน ซึ่งชุมชนได้นำมูลฝอยแห้ง จำพวก ใบไม้ เศษหญ้า ใส่รวมไปด้วย เพื่อทำปุ๋ยคอก
นำไปใส่ต้นไม้ลักษณะเดียวกันและในส่วนของขยะเปียกก็จะนำไปทำน้ำหมักชีวภาพให้กับประชาชนใน
ชุมชนเพื่อไว้ใช้กันในครัวเรือน

สอ.ภานุพล เตชะกุลัง เจ้าพนักงานป้องกันและกำจัดขยะและการจำหน่ายมูลฝอยของชุมชนจะ
จัดการกันเอง เนื่องจากในชุมชนไม่มีถังขยะ เพื่อการบริหารจัดการภายในชุมชน ซึ่งประชาชนในชุมชน
จะร่วมกันทำการคัดแยกขยะและมีการจัดหาคู่มือที่มารับผิดชอบโดยการคัดเลือกบุคคลเพื่อรับผิดชอบ
หรือผู้ประสานงานกับหน่วยงานของ อบต. ซึ่งจะเป็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
มูลฝอยเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง เพราะสามารถทำให้เกิดการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหามูลฝอยในชุมชนได้ หาก
ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมจะส่งผลให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการมูลฝอยอย่างแน่นอน

นายณพดล วงษ์สวัสดิ์ รองนายก อบต. ส่วนมูลฝอยแห้งที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่และ
จำหน่ายได้ เช่น ขวดเครื่องปรุงรส ขวดพลาสติก กระป๋องน้ำอัดลม ขวดเครื่องดื่มต่างๆ เศษกระดาษ
กล่องกระดาษ เศษเหล็ก จะรวบรวมใส่ถุงหรือกระสอบไว้ภายในบ้านของตน มีการให้ข้อมูลเพิ่มเติมถึง
การจัดการมูลฝอยของประชาชนในชุมชน ให้ผู้นำชุมชนมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ
เกี่ยวกับมูลฝอย อาทิเช่น ประเภทมูลฝอย วิธีการจัดการมูลฝอย

นายนครินทร์ บัววงกรด สมาชิก อบต. หมู่ 1 แต่ละครอบครัวนั้นจะมีการคัดแยกมูลฝอยกัน
ภายในครัวเรือนและประชาชนในชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการคัดแยกมูลฝอย ขาดการ
กระตุ้นให้เกิดความตระหนัก การขาดจิตสำนึกของคนในชุมชน เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดง
ออกมาเกิดจากทักษะ

นายสุรชาติ สุกุลสมบัติ สมาชิก อบต. หมู่ 2 ส่วนใหญ่ประชาชนในชุมชนมีการคัดแยกมูล
ฝอยภายในครัวเรือนและมีการจัดการกันเองภายในชุมชน เช่น ติดต่อร้านมารับซื้อ - ขาย ประชาชน
ในชุมชนเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่ตามมา แต่มีการคัดแยกมูลฝอยเปียก มูลฝอยแห้ง และ
ประชาชนในชุมชนมีความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม มีการลดการใช้ถุงพลาสติก มาใช้ตระกร้าหรือถุงผ้า
แทน ซึ่งในแต่ละชุมชนสามารถดำเนินการในเรื่องการคัดแยก การจัดเก็บ การรวบรวม การจำหน่าย
มูลฝอย เพื่อหารายได้ให้กับครอบครัว

นายอรรณู ตาลแตง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและติดตาม
ประเมินผลด้วยตนเอง เพราะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนและเป็นการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการ
เรียนรู้รวมถึงการประชาสัมพันธ์จากผู้นำชุมชนในการนำความรู้ ความเข้าใจ การสร้างจิตสำนึกไป
ถ่ายทอดและขยายสู่ครอบครัว ชุมชน จะเห็นว่าการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือ เพื่อให้เกิดการทำงาน

ร่วมกันในการจัดการมูลฝอยของชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนการคิด การวางแผน การลงมือ การติดตามผลและการรับผลประโยชน์ร่วมกันมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกให้กับครอบครัวและชุมชน

นางสุกัญญา ท้วมศิริ สมาชิก อบต.หมู่ 5 ซึ่งชุมชนได้เห็นถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ได้แก่ การลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว และนำไปสู่การมีส่วนร่วมและความสามัคคีอย่างต่อเนื่องของคนในชุมชน ในแต่ละครัวเรือนมีการจัดเก็บ รวบรวม การคัดแยก อย่างถูกวิธี ห้ามมิให้ชุมชนเผามูลฝอยในที่โล่งแจ้ง เนื่องจากฝุ่นควันที่ฟุ้งกระจายรบกวนชาวบ้านและเป็นมลพิษทางอากาศ ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมและความสามัคคีในการพัฒนา

5.2 การอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลบางนางลี่ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ดังนี้

การจัดการ มูลฝอยของชุมชนตำบลบางนางลี่ ประชาชนในชุมชนเกิดจากการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและการพัฒนาโดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการมูลฝอยด้วยตนเอง เริ่มจากการคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือน ซึ่งแต่ละชุมชนจะดำเนินการในเรื่องของการคัดแยก การจัดเก็บ การรวบรวม การจำหน่ายมูลฝอย การบริหารรายได้จากการจำหน่ายมูลฝอย การกำหนดระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของชุมชน รวมถึงเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมูลฝอย ในฐานะที่ชุมชนเป็นผู้ที่มีความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการควบคุม ป้องกัน ฝัาระวังปัญหา มลพิษที่เกิดจากมูลฝอยชุมชน ทำให้ชุมชนมีแนวทางในการบริหารจัดการมูลฝอยของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหามูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้ชุมชนน่าอยู่ จากการดำเนินงานดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนเกิดความร่วมมือในกิจกรรมด้านต่างๆ ตามมา โดยสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำและแกนนำชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จะมีฐานะเป็นวิทยากรชุมชนในการขยายผลความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักซึ่งได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสในการลงพื้นที่และการสัมภาษณ์ ทำให้ได้เรียนรู้ถึงศักยภาพและการพัฒนาการของชุมชนทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจต่อการกระบวนการในการจัดการมูลฝอยในชุมชน ซึ่งเมื่อพิจารณาการดำเนินงานของชุมชนตำบลบางนางลี่ สามารถจัดการมูลฝอยได้โดยถือว่ามีความสำเร็จในระดับหนึ่ง ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลงจากการปรับเปลี่ยนค่านิยมในการบริโภค ปริมาณขยะลดลง เกิดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและคนในชุมชนมีคุณภาพและมีแนวร่วมเพิ่มมากขึ้น ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการแบบพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น โดยการมีผู้นำที่เข้มแข็งและมากความสามารถซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการและชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถเรียนรู้และนำองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานร่วมกันไปใช้แก้ปัญหาอื่นๆได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รณรงค์อย่างต่อเนื่องในเรื่องการคัดแยกมูลฝอยและการทิ้งมูลฝอย พร้อมทั้งสนับสนุนด้านอุปกรณ์ในการจัดการมูลฝอยให้แก่ชุมชนอย่างพอเพียงต่อความต้องการและความเหมาะสมของแต่ละชุมชน
2. สนับสนุนแนวทางการร่วมมือ ซึ่งเป็นปัจจัยในการนำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการมูลฝอยของชุมชน
3. มีการจัดเก็บอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนในชุมชน มีการกำหนดจุดทิ้งมูลฝอยของแต่ละชุมชน
4. มีการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยให้ชุมชนวิเคราะห์ประเด็นของการมีส่วนร่วม ซึ่งต้องแยกให้แก่นำได้เรียนรู้จากผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ เพื่อการเป็นรูปแบบมาจากองค์การบริหารส่วนตำบล

5.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชนมีลักษณะการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตำบลบางนางลี่ เพื่อนำผลวิจัยครั้งนี้ไปปรับปรุงแก้ไขให้กับประชาชนในชุมชนอื่นๆ
2. การวิจัยการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรท้องถิ่นในรูปแบบของการจัดการมูลฝอยของชุมชน